

posploševanja in prihranka časa, metodo vzorčenja, metode iger in simulacij, ki je v življenju tako pomembna pri odločitvah. Nekateri naše republike imajo dovolj uspela glasila za pomoč šoli. Od Obzornika ne bi smeli zahtevati originalnosti. Vse kar se le da koristiti, bi si morali izmenjavati. Tuja literatura je polna novih idej in praktičnih pristopov, potrebno bi bilo le zbrati najprimernejše in jih prilagoditi našim razmeram. Taka revija bo na vsaki mizi, kjer se šolnik pripravlja, da bi stopil pred učence.

Z gornjim prispevkom nikakor nismo imeli načelnih ambicij. Glede na bralce, ki mu je namenjen, t.j. praktikom in teoretikom šolske geografije, in glede na naloge, ki so pred nami, smo hoteli opozoriti le na nekatera vprašanja, naloge in poglede, ko začenjamo usmerjeno šolo predvsem pa združiti vse sile, da bi jo za novo geografijo v šoli čim bolj izvedli.

Ob kreiranju učnega programa so sodelovali predstavniki najrazličnejših predmetov in življenjske prakse. Ko so odločali o mestu in vlogi geografije, so imeli v mislih geografijo, ki se je spominjajo iz šolskih let. To bodo storili tudi jutrišnji samoupravljalci, ki jim zdaj posredujemo znanje. Prej ali slej uspe le dobro in koristno.

M. PAK

VSEBINSKI PROBLEMI ŠTUDIJA GEOGRAFIJE

Vsebina visokošolskega študija geografije je na splošno rezultat družbenega okolja in potreb, razvoja same stroke, usmeritve in razvoja znanstveno-raziskovalnega dela v določenem območju in obstoječe kadrovske strukture. S hitrim razvojem vseh naštetih, vsebinsko zelo širokih in zapletenih dejavnikov, se je tudi problematika visokošolskega študija geografije močno razširila in poglobila. Pojavili so se številni novi problemi, ki sicer spremljajo vsako delovno področje, vendar jim še zdaleč nismo posvetili ustrezne pozornosti, niti pri nas v Sloveniji niti v drugih republikah in pokrajinah ter v Jugoslaviji kot celoti, kjer imamo na osmih visokošolskih in številnih višješolskih ustanovah organiziran študij geografije. Nismo rešili vseh problemov študija geografije na posameznih zavodih, odprti so ostali problemi določenega usklajevanja študija na visokošolskih in višješolskih zavodih znotraj republik in pokrajin in še posebej med posameznimi republikami in pokrajinami. To stanje odseva tudi skromna prisotnost tovrstne problematike v naši geografski literaturi, na naših simpozijih, zborovanjih in zveznih kongresih. Izmed redkih tovrstnih prispevkov je še najbolj kompleksen in vsebinsko poglobljen referat Živadina Jovičića na VIII. kongresu jugoslovanskih geografov v Skopju 1968. leta, ki je sicer imel namen vzbuditi tovrstno zanimanje, vendar brez pravega uspeha. Dvakrat v zadnjih petnajstih letih so na beograjski katedri poskušali napraviti nekaj korakov v smeri usklajevanja univerzitetnega študija geografije med našimi republikami in pokrajinami, vendar so tudi ta prizadevanja ostala na začetku.

V času reforme izobraževanja je tudi nadaljevanje nižje stopnje usmerjenega izobraževanja, t.i. višja stopnja usmerjenega izobraževanja, ki se vrši na višjih in visokih šolah, postavljena pred vrsto problemov in dilem, medsebojno izredno tesno prepletenih. Bolj kot kdajkoli poprej se kaže povezanost in soodvisnost izobraževanja na nižji in srednji stopnji z izobraževanjem na višji stopnji in bolj kot kdajkoli prej bo mesto in vloga geografije v izobraževanju in v ostali družbeni praksi odvisna od vsebine visokošolskega študija ter od strokovnega angažiranja višje in visokošolskih ustanov in nas vseh.

Postavlja se vprašanje, kakšni kadri bodo prišli študirat geografijo in kako bodo formirani, oziroma strokovno podkovani. Dosedanja prisotnost geografije v

vseh štirih razredih večine srednjih šol je absolventom skoraj vseh srednjih šol omogočala neomejen vpis na študij geografije. Pri tem je bila morda na vsej filozofski fakulteti prav geografija najbolj odprta. Novi učni načrti v usmerjenem izobraževanju bodo to možnost po vsej verjetnosti skrčili le na tiste šole, ki bodo imele geografijo štiri leta, za druge pa bo morda potreben sprejemni oziroma diferencialni izpit. S tem se bodo na geografiji tudi močno zmanjšale možnosti za študij ob delu in študij iz dela, ki se je doslej pri nas različno uspešno uveljavljal.

Nedvomno je cilj univerzitetnega študija geografije vzgojiti:

- učitelja za usmerjeno izobraževanje,
- kadre za znanstveno-raziskovalno delo in
- kadre za potrebe gospodarstva in družbe v širšem smislu.

Nobenega dvoma ni o primarni nalogi vzgoje učiteljev za usmerjeno izobraževanje in kadrov za znanstveno-raziskovalno delo, čeprav so študijski načrti enotni, celo dvopredmetni in stopenjski, kar le še stopnjuje njihovo šolsko usmeritev. Posebno organizirano študijsko poglobljanje za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela je prisotno le z diplomskim delom, vse bolj pogostim vključevanjem v čas študija v organizirano raziskovalno delo pod vodstvom mentorja in s podiplomskim študijem, ki je posledično temu še posebej namenjen, zlasti ker pri nas ni specialističnega študija. Dosedanje naše izkušnje kažejo na splošno pozitivnost takšnih oblik študijskega dela. Ne kaže pa slednjega izvajati v takšni obliki, kot je bil podiplomski študij v Beogradu, kjer se je pred leti v enem letu vpisalo 60 slušateljev na turistično smer, le 5 pa na vse ostale smeri. S tem damo našim diplomantom potrebno širino, kompleksen in interdisciplinaren pogled in jih aktivno vključimo v uporabo znanstveno-raziskovalnih metod pri preučevanju konkretnih problemov v našem prostoru na podlagi dialektičnega pristopa. Ta se izredno močno uveljavlja, prav pri tej obliki izobraževanja, brez njega pa geografija sploh ne more uspevati, ali kakor je bilo rečeno v diskusiji ob izidu Ilešičeve knjige "Pogledi na geografijo", da geograf brez dialektičnega pogleda in pristopa pri nas sploh ne more biti. Uspešnost vzgoje kadrov za znanstveno-raziskovalno delo je vsekakor tudi močno subjektivno pogojeno, združeno z velikimi napori in pripravljenostjo kadra.

Nobenega dvoma ni, da se s splošnim družbenoekonomskim razvojem odpirajo možnosti in večajo potrebe po geografih na različnih drugih delovnih mestih. Študije v okviru raznih oblik načrtovanja in posegov v prostor sploh poznajo marsikje po svetu tudi enakopravno geografsko sodelovanje, ki je večinoma uspešno. Vsekakor so druge stroke bolj agresivne in posegajo na naše delovno področje povsod tam, kjer geografija ni dovolj prisotna. Zato se postavlja v ospredje vprašanje formiranja geografskih kadrov za različne praktične potrebe. Prevladujeta dve mnenji o izobraževanju geografskih kadrov za prakso: prva zagovarja enotno izobraževanje na dodiplomskem študiju za vse geografe in specializacijo ali usmeritev na podiplomskem študiju ali pa naj bi bilo tudi tam jedro študija nadaljnje poglobljanje osnovnih geografskih predmetov (ob tem se seveda postavlja vprašanje o učinkovitosti študija posameznih predmetov na dodiplomskem študiju), drugo pa zagovarja usmeritev že v podiplomskem študiju, najpogosteje po drugem letniku. Da imata prav ena in druga zahteva, kažejo dosedanje izkušnje pri zaposlovanju geografov v praksi in cela vrsta drugih dejavnikov. Tudi Jovičić v svojem referatu s kongresa v Skopju ne zagovarja dvojnega študija, opozarja pa, da je treba za vzgojo geografov-praktikov vendarle nekaj storiti tudi v okviru dodiplomskega študija geografije. Medtem so v Beogradu toliko okrepili turistično-geografsko študijsko usmeritev, da se je izobraževanje tega poklicnega profila celo ločilo od Geografskega inštituta PMF. Na to je opozoril Matjaž Jeršič, ko je na simpoziju "Geografija turizma in regionalno planiranje" 1975. leta v Ljubljani, govoril o potrebah po takšnih profilih geografov v regionalnem planiranju. Ti kadri bi že z univerze prinesli določeno znanje s tega področja in bi enakovredno drugim strokovnjakom lahko takoj opravljali svoje delo. V Zagrebu so izobraževali celo inženirje geografije. Na drugi strani tržišče geografov pri nas verjetno ni tako široko, da bi se lahko odločneje usmerili na šolanje kadrov te vrste. Potrebe so zaenkrat predvsem v planiranju, demografiji, urbanizmu, okolju, turizmu in raznih upravnih službah. To pa nas že sili k smelejšemu in organiziranemu tvrstnemu pristopu. Postavlja se zahteva, da je kadre potrebno že v času študija metodološko usposobiti do tolikšne mere, da ne bi šele v praksi pridobivali potrebnih znanj, vsaj osnovnih ne. Upravičeno se postavlja vprašanje, ali zadostuje enotno formiran strokovnjak

za na prvi pogled heterogeno problematiko, v kateri se pojavlja geografija, in kako to uskladiti s še naprej potrebnim šolanjem srednješolskih profesorjev. Nedvomno nas v to sili tudi zakon o visokem šolstvu, v katerem je ena osrednjih zahtev, da se visokošolski študij čim bolj približa družbeni praksi in vključi v reševanje njenih problemov.

Iz tega sledi verjetno nesporen zaključek, da je treba dati geografu v dodiplomskem študiju osnovno izobrazbo, odprto pa ostane vprašanje, na kateri stopnji uvesti usmeritve in koliko naj bo teh usmeritev. Hkrati s tem pa se postavlja vprašanje vsebinske osnove geografske izobrazbe na dodiplomskem študiju.

Če se najprej dotaknemo slednjega, je verjetno realna ugotovitev, da učni načrti močno odsevajo kadrovske zasedbe oziroma naravnost znanstveno-raziskovalnega dela na posameznih področjih geografije. Pri tem je v naših visokošolskih študijskih načrtih prisotna pozitivna težnja po enakovrednem upoštevanju naravnih in družbenih elementov. Že Jovičič v svojem referatu ugotavlja, da vendarle izstopa tisto področje, ki je družbeno bolj aktualno, ali bolj rečeno, ki bolj učinkovito sledi družbenim problemom, procesom in potrebam. To odseva tudi v regionalni geografiji, kjer se veliko hitreje spreminjajo družbeni kot naravni elementi. Ni slučaj, da so večino univerzitetnih učbenikov o regionalni geografiji Jugoslavije in republik napisali družbenogeografsko usmerjeni geografi. Sicer je na splošno v ospredju problem zastopanosti regionalne geografije v visokošolskem študiju. Vsak geografski predmet naj bi sicer bil tudi regionalen, pravo širšo regionalno sintezo pa verjetno lahko najuspešnejše poda le posebej opredeljen predmet. Ob tem se mi zdi še posebej važna regionalna geografija Jugoslavije kot našega skupnega življenjskega prostora in geografija Slovenije (drugod seveda tamkajšnjih republik in pokrajin), ki so ji pri nas skupaj z večino splošnih geografskih predmetov priznali opredelitev za nacionalno vedo in ji dodelili določeno prioriteto mesto v okviru znanstvenih disciplin. Že iz posebnih interesov naše družbene stvarnosti bi morali oba regionalna predmeta ustrezno upoštevati in razvijati, kar bi potem imelo pozitivne posledice tudi v srednji šoli. Če bi ob tem ustrezno razvili tudi študij teoretičnih in metodoloških osnov geografije, bi dosegli, da bi naši diplomanti dobro poznali svojo stroko oziroma predmet svoje stroke in jo zato v šolah nasproti drugim strokam lažje zagovarjali in razvijali za praktične potrebe na vseh poklicnih področjih. Sicer je končno za geografski študij v okviru študijskih načrtov in študijskih programov odločilnega pomena sama izvedba študijskega procesa, ki je neposredna oblika visokošolskega izobraževanja geografov.

Končno se zapostavlja vprašanje, kaj vzgajati na dodiplomskem študiju, če menimo, da moramo vendarle tudi na tej stopnji študija zagotoviti bolj konkretne oblike usposabljanja slušateljev geografije za potrebe prakse. Večje število usmeritev zaradi realnih potreb in smiselnosti študija najbrž ne prihaja v poštev. Vsaj v Sloveniji so realne potrebe na eni in kadrovske možnosti na drugi strani zaenkrat za naslednje štiri študijske usmeritve: poleg vzgoje srednješolskih profesorjev še regionalno planiranje, okolje in turizem. Teh tipično prostorskih in kompleksnih študijev ni mogoče oblikovati in izvajati brez geografije. Verjetno tudi nobena druga stroka za to nima boljših pogojev. Potrebna pa bi bila tudi večja usklajenost študija geografije na jugoslovanskih univerzah, ki bi sicer obdržale svoje specifičnosti glede na realne potrebe in glede na razvoj stroke v posameznih geografskih središčih.

L I T E R A T U R A

1. Živadin Jovičič, Osnovni problemi univerzitetne nastave geografije. Zbornik na VIII. kongres na geografite od SFRJ, Skopje 1968, str. 577-590.
2. Jovan Marković, Neki problemi naše geografske nauke i nastave. Zbornik na VIII. kongres na geografite od SFRJ, Skopje 1968, str. 559-576.
3. Svetozar Ilešič, Pogledi na geografijo. Pogledi 4. Partizanska knjiga, Ljubljana 1979.
4. Živadin Jovičič, Osnovni problemi univerzitetne ..., str. 587.
5. Živadin Jovičič, Osnovni problemi univerzitetne ..., str. 583.